

CARACTERUL ILICIT AL ACTULUI PRIN CARE INTERESELE CETĂȚEANULUI AU FOST LEZATE CA ȘI CONDIȚIE GENERALĂ A PROTECȚIEI DIPLOMATICE. ASPECTE ALE TEORIEI „CLEAN HANDS”

De Daniel MAZILU

Abstract

“Unlawful instrument by which the citizen’s interests were prejudiced as a general condition of the diplomatic protection. Aspects of the “clean hands” theory

By way of explanation, diplomatic protection of aliens and their property may correctly be described as an institution in the international legal system.

Diplomatic protection means action taken by a State against another State in respect of an injury to the person or property of a national caused by an internationally wrongful act or omission attributable to the latter State. In exceptional circumstances, diplomatic protection may be extended to a non-national.

Diplomatic protection consists of the invocation by a State, through diplomatic action or other means of peaceful settlement, of the responsibility of another State for an injury caused by an internationally wrongful act of that State to a natural or legal person that is a national of the former State with a view to the implementation of such responsibility.

There is a distinction between the situation where the initial injury is a private wrong or the alien is a defendant in a proceeding, and that in which the State commits a wrong which may be equated to an international wrongful delict or tort against the alien. The difference between the two situations is that in the one the alleged initial wrong does not by itself generate a violation of international law, while in the other it does.

Keywords: Concept of diplomatic protection, violation of international law, the international minimum standard, internationally wrongful act/internationally unlawful act or omission of the respondent State, the defendant state, the injured alien, denial of justice, the “Clean Hands” Doctrine.

1. Caracterul ilicit al actului prin care interesele cetățeanului au fost lezate

Doctrina din domeniul protecției diplomatice este strâns legată de răspunderea statelor față de lezările aduse străinilor prin acte ilicite. Ideea că actele ilicite ori omisiunile care cauzează lezări străinilor angajează statul cărui îi pot fi imputabile astfel de acte ori omisiuni a început să fie răspândită în comunitatea internațională către sfârșitul anilor 20. În acele vremuri era general acceptat că, deși

statul nu era obligat să accepte străini pe teritoriul său, odată ce o făcea, acesta se regăsea obligat față de statul de naționalitate a străinului să confere și să asigure un grad de protecție persoanei și proprietății străinului în conformitate cu un așa-zis minim standard internațional de protecție (tratament) a străinilor.^[1]

De-a lungul timpului, au avut loc câteva încercări de codificare a acestui principiu.

În 1927, Institutul de Drept Internațional a adoptat o rezoluție cu privire la „*Responsabilitatea internațională a statelor pentru lezările petrecute pe teritoriul lor și aduse persoanelor și proprietăților străinilor*”, în care se prevedea că statul este responsabil pentru lezările aduse străinilor prin orice acțiune sau omisiune contrară obligațiilor sale internaționale.^[2]

În 1930, la cea de-a treia adunare a Conferinței de la Haga de codificare a dreptului internațional a fost adoptată în primă lectură o prevedere legală ce specifica că responsabilitatea internațională incumbă statului, dacă există orice fel de neîndeplinire a executării obligațiilor internaționale ale acestuia, venite din partea organelor sale și care cauzează prejudicii persoanei și proprietății străinului pe teritoriul statului sus-menționat.

Mai târziu, Proiectul de Convenție asupra responsabilității statului pentru prejudicii aduse străinilor (Harvard, 1960) a propus ca un stat să fie internațional responsabil pentru un act ori omisiune care, conform dreptului internațional, este ilicit, poate fi atribuit statului și cauzează un prejudiciu, o violare, o încălcare a drepturilor străinului.^[3]

Astfel, acest principiu a început să fie acceptat ca regulă cutumiară internațională și să fie aplicat în numeroase decizii judiciare și arbitrale.

Trebuie precizat, totuși, că în timpul perioadei decolonizării, unii au respins aplicabilitatea universală a acestui principiu pe motiv că deschidea ușa abuzurilor puterilor imperialiste, că era o invenție esențială pentru puterile vestice și că străinii nu trebuiau să se bucure de o protecție mai extinsă decât cea a propriilor naționali ai statului în cauză. În ciuda unor astfel de critici, responsabilitatea statului pentru lezări aduse străinilor este general acceptată astăzi. De asemenea, este general acceptat că o astfel de responsabilitate este însoțită de o obligație sau datorie de a repara prejudiciul cauzat.

Deci, problema protecției diplomatice nu se pune decât în cazul în care există o violare a dreptului internațional, adică în caz de răspundere internațională. Exercițarea protecției diplomatice se caracterizează prin apariția unui raport juridic interstatal, în cadrul căruia statul național își manifestă dreptul său față de statul de reședință, care este obligat să răspundă internațional, deoarece pe teritoriul său au fost prejudiciate interesele unui cetățean străin. Deși obligația statului teritorial culpabil apare în domeniul dreptului privat, răspunderea acestuia este internațională din momentul în care statul național își face proprii interesele prejudiciate ale naționalului său și își asumă apărarea acestora în temeiul dreptului de protecție diplomatică.

Trebuie să existe o încălcare a unui drept sau interes care să se fi produs ca rezultat al violării unor norme ale dreptului internațional sau a unor angajamente interstatale valabile ori să fie consecința nerespectării de către organele statului aceditar a legilor și regulamentelor în vigoare pe teritoriul acestuia sau, pe scurt, conduita ilegală, activitatea contrară dreptului internațional, a statului față de care se întreprinde acțiunea diplomatică.^[4]

Dreptul la protecție diplomatică se regăsește în statul de naționalitate a persoanei ale cărei drepturi au fost violate ori lezate. Acest drept se bazează pe ficțiunea că o lezare adusă individului reprezintă o lezare adusă statului său de naționalitate. Originile acestei doctrine sau ficțiune datează din secolul al XVIII-lea, când Emmerich de Vattel a precizat că oricine tratează necorespunzător un cetățean aduce lezări statului care trebuie să protejeze acel cetățean.^[5] De asemenea, el a elucidat regula de aur a suveranității, și anume că „acela care este tratat așa cum tratează el pe alții nu se poate plânge/nu poate reclama”.^[6]

Deși această doctrină tradițională a ridicat o considerabilă controversă, în special cu privire la ce drepturi sunt revendicate atunci când statul exercită protecția diplomatică în numele naționalului său, este eminent acceptată ca regulă cutumiară internațională aserțiunea că statul are dreptul să își protejeze naționalii aflați în afara granițelor teritoriului său.

Autori ca Vattel și Heffter au tratat subiectul, în contextul chestiunii mai largi a responsabilității statului, dar fundamentarea clasică a protecției diplomatice este văzută până la urmă, ca un compromis între două principii în conflict – cel al suveranității personale și cel al suveranității teritoriale a statelor.^[7] Se susține că ea și-ar găsi fundamentarea în obligația impusă de către dreptul internațional statelor de a asigura străinilor care se găsesc pe teritoriul lor un tratament care să nu fie inferior unui anumit standard minim^[8] sau că există un principiu fundamental de drept internațional, potrivit căruia fiecare stat are dreptul să protejeze naționalii săi – persoane fizice și juridice – contra oricărei violări din partea autorităților statului de reședință sau a cetățenilor acestuia. Nu se poate contesta existența unui principiu elementar de drept internațional, în virtutea căruia un stat este îndreptățit să protejeze cetățenii prejudiciați prin acte contrare dreptului internațional comise de un alt stat.^[9]

În doctrină însă, condiția caracterului ilicit al faptei prin care a fost violat un drept, a fost suplimentată și de ideea că persoana pentru care se exercită protecția diplomatică, trebuie să fi avut o conduită corectă – teoria „clean hands”; în cazul în care a violat legea internă a statului de reședință sau a desfășurat o activitate contrară dreptului internațional, cererea este inadmisibilă. Se invocă fie principii juridice (*nullum commodum capere de sua iniuria propria* sau *ex delicto non oritur action*), fie echitatea. S-a conchis, în doctrină și în jurisprudență, în sensul existenței unei reguli cutumiare, potrivit căreia nu s-ar putea exercita protecția diplomatică și pretinde o reparație, pentru prejudiciul suferit de un național culpabil (*nemo auditur propriam turpitudinem allegans*).^[10]

2. Teoria „Clean Hands”

Conform lui Sir Gerald Fitzmaurice „cel care cere reparație trebuie să vină cu mâinile curate”.^[11] În contextul protecției diplomatice, doctrina este invocată deseori cu scopul de a împiedica Statul să exercite protecția diplomatică în cazul în care naționalul, pe care dorește să îl apere ori protejeze, a suferit o violare ori lezare a drepturilor sale drept consecință a unui comportament delictual ori ilegal. Această doctrină nu se aplică în cazul disputelor ori conflictelor referitoare la relațiile interstatale, unde Statul nu caută să își protejeze naționalul, ci se aplică cazurilor în care Statul dorește să-l protejeze, și anume cazurilor de protecție diplomatică.

Vagul concept al teoriei „clean hands” nu a fost diferit de înțelesul principiului general al buneii-credințe în contextul relațiilor dintre state și nu a avut consecințe independente, doar efecte practice minore asupra regulilor generale ale răspunderii internaționale. Totuși, în contextul protecției diplomatice, care implică relații între state și cetățeni, acest concept a conturat o nouă semnificație: a devenit funcțional, deoarece în absența „clean hands” exercițiul protecției diplomatice fusese paralizat. Adică, dacă o persoană fizică, cetățean care s-a bucurat de protecție diplomatică, a violat ori nu a respectat fie normele dreptului internațional, fie legea internă a Statului de reședință, în contextul general al cererii, Statul chemat să facă exercițiul protecției diplomatice nu va mai putea face uz de instituția sus-menționată.^[12] Această doctrină își produce efectele numai în contextul protecției diplomatice, existând deja numeroase cazuri în care a fost aplicată.^[13] Invocarea teoriei a dus la rezultatul ca cererea de protecție diplomatică să fie inadmisibilă.

2.1. Aplicabilitatea sau non-aplicabilitatea doctrinei „Clean Hands” în disputele inter-State

Deși se susține că teoria „clean hands” nu se aplică disputelor cu privire la relațiile inter-State, în practică aceasta a fost invocată și în contextul acestor relații unde Statele ori judecătorii au găsit de cuviință să considere o cerere ca fiind inadmisibilă ori drept respinsă pentru motivul că „mâinile statului aplicant ar fi murdare”.

Cel mai recent argument în această direcție a fost ridicat de Israel în procedurile advisoriale pe tema consecințelor legale atribuite construcției unui zid în Teritoriul Palestinian Ocupat. În acest caz, Israelul a susținut că Palestina, stat considerat ca fiind responsabil pentru o plenitudine de acte de violență îndreptate împotriva populației israelite, nu poate căuta în instanță un remediu pentru situația creată prin comportamentul său delictual ori ilegal. În acest context Israelul a invocat principiul *nullus commodus capere potest de sua injuria propria*, care este considerat a fi relevant în procedurile advisoriale, ca și în cazurile contencioase. De aceea, Israelul a concluzionat că buna-credință și principiul „clean hands” constituie un factor hotărâtor și diriguitor ce ar trebui să determine instanța să refuze cererea Adunării Generale.^[14] Instanța nu a considerat acest argument ca

fiind pertinent, motivând că opinia ori avizul fusese cerut Adunării Generale, și nu unui Stat anume ori entitate. În mod semnificativ însă, instanța nu a respins relevanța argumentului în disputele inter-State în procedurile contencioase.

În alt caz, *Oil Platforms*, SUA a ridicat argumentul „caracterului primar” prin care solicita instanței să respingă cererile Iranului datorită conduitei ilegale a acestui stat. Iranul considerase argumentul drept un argument „clean hands”, care era (conform reclamației) irelevant în conflictele directe dintre state, în comparație cu cererile pentru protecție diplomatică, arătând că instanța se găsește în fața unei cauze de inadmisibilitate a petiției. Iranul realizase că acest principiu ar putea avea impact și semnificație în faza de fond a judecării cauzei. Instanța a respins argumentul conform căruia cererea SUA era una inadmisibilă și a hotărât că nu era necesar să analizeze cererea SUA (de a clasa ori respinge cererea Iranului) pe baza conduitei ilegale a ultimului. De asemenea, instanța nu a făcut nici un comentariu privind argumentarea Iranului că teoria „clean hands” ar putea fi aplicată pe baza inadmisibilității cererii în contextul protecției diplomatice.

În cazul *La Grand*, SUA a ridicat un argument împotriva cererii Germaniei, argument ce părea să intre în categoria „clean hands”. SUA a susținut că observațiile Germaniei erau inadmisibile în baza motivului că aceasta din urmă dorea ca SUA să li se aplice un standard diferit de practica sa proprie. Conform SUA, Germania nu a arătat că propriul său sistem de justiție cerea anularea condamnărilor penale, acolo unde existase o încălcare a obligației de notificare consulară; mai mult, practica Germaniei, în astfel de cazuri nu fusese altceva decât oferirea de scuze publice. SUA a susținut că ar fi contrar principiilor fundamentale ale administrării și aplicării justiției și ale egalității părților în proces să fie aplicate lor, preținse reguli pe care Germania pare că nu le acceptă ori aplică. Acest fapt a fost negat de către partea germană. Instanța a hotărât că nu este nevoie să decidă dacă argumentul SUA, chiar adevărat, ar fi rezultat în inadmisibilitatea observațiilor Germaniei, atâta timp cât probele aduse de SUA nu justificau concluzia că practica juridică a Germaniei nu era conformă cu standardele cerute a fi respectate de către SUA.^[15]

Curtea Internațională de Justiție a respins aplicarea doctrinei „clean hands” în cazul privind *Proiectul Gabcikovo-Nagyymaros*. S-a hotărât că instanța nu poate să nu ia în considerare faptul că tratatul nu a fost pus în aplicare mult timp de către ambele părți și că, într-adevăr, actele și acțiunile lor de *facere* ori *non-facere* au contribuit considerabil la situația de fapt existentă. De asemenea, nu se pot trece cu vederea situația de fapt, posibilitățile și imposibilitățile practice ce decurg din aceasta, mai ales atunci când se decid cerințele legale ce vor reglementa în viitor conduita părților. „Asta nu înseamnă că aceste fapte – în acest caz, fapte ce rezultă din conduita ilegală – vor determina legea”.^[16]

Mai departe, în cazul *Arrest Warrant*, judecătorul belgian van den Wyngaert, a apreciat că statul Congo nu a venit în fața instanței „cu mâinile curate”. Prin acuzarea Belgiei pentru investigarea și urmărirea penală a acuzațiilor de crime

internaționale, pentru care statul congolez era obligat să investigheze și să urmărească penal, acesta din urmă acționează cu rea-credință.^[17]

În cazul *Nicaragua* judecătorul Schwebel a apreciat că doctrina „clean hands” ar trebui să fie aplicată împotriva statului Nicaragua. Acest stat nu s-a prezentat în fața instanței „cu mâinile curate”. Dimpotrivă, ca agresor, indirect responsabil – dar în cele din urmă responsabil – pentru un număr mare de decese și distrugerii masive înregistrate în El Salvador, număr ce depășește cu mult numărul susținut de Nicaragua, se pare că „mâinile statului Nicaragua sunt evident necurate”. Nicaragua și-a agravat faptele și situația sa prin prezentarea eronată a acestora în fața instanței. De aceea, pentru ambele motive, intervenția armată ilegală în El Salvador și intenția clară de a duce în eroare instanța prin declarațiile false ale miniștrilor săi, cererea statului Nicaragua împotriva SUA a fost respinsă.^[18]

În prezentarea orală din faza măsurilor și a jurisdicției provizorii în cazurile prezentate de Yugoslavia împotriva membrilor N.A.T.O. cu privire la *legalitatea uzitării de forță*, s-a argumentat că deciziile judecătorești pe care Yugoslavia le urmărește nu ar trebui deliberate, deoarece acest stat nu a venit în fața instanței „cu mâinile curate”.

Cazurile prezentate fac mai dificilă argumentarea că doctrina „clean hands” nu se aplică disputelor ori conflictelor ce privesc direct relațiile inter-State. Statele au ridicat și invocat frecvent doctrina „clean hands” în mod direct în cererile ori petițiile inter-State și în nici unul din acestea Curtea Internațională de Justiție nu a statuat că această doctrină ar fi irelevantă pentru cererile inter-State.

2.2. Aplicabilitatea doctrinei „Clean Hands” în protecția diplomatică

Dacă un străin este vinovat de conduită ilegală într-un Stat de reședință, iar prin consecință este privat de libertate ori proprietate în conformitate cu un proces echitabil și real, este improbabil ca Statul de naționalitate să mai intervină în vederea protejării naționalului său. Într-adevăr, ar fi o greșeală din partea Statului de naționalitate să intervină într-un astfel de caz, având în vedere că nici un act ilegal internațional nu a fost comis în circumstanțele date. Din acest motiv, doctrina „clean hands” ajută la înlăturarea sau excluderea posibilității uzitării protecției diplomatice sau face imposibilă invocarea acestei instituții.

Această poziționare presupune o caracteristică diferită, în care un act ilegal internațional este comis de Statul respondent drept răspuns la actul ilegal al străinului, de exemplu, atunci când un străin suspectat de comiterea unei infracțiuni este subiectul torturii ori al unui proces neechitabil. În astfel de cazuri, Statul de naționalitate poate exercita protecția diplomatică în numele naționalului său datorită existenței actului ilegal internațional. În această situație doctrina „clean hands” nu poate fi aplicată naționalului lezat în drepturi printr-o violare a dreptului internațional, în primul rând, pentru că cererea, petiția, reclamația a obținut caracter internațional, la nivelul relației Stat vs. Stat, iar, în al doilea rând, deoarece naționalul, persoană fizică, nu are personalitate juridică internațională și de aceea, cu excepția domeniului dreptului penal internațional, nu poate fi ținut

responsabil pentru violarea dreptului internațional. Pe scurt, ca o consecință a ficțiunii că o lezare a naționalului este o lezare a Statului însuși, petiția în numele naționalului subiect al unui act ilegal internațional devine o petiție internațională, iar doctrina „clean hands” poate fi ridicată împotriva Statului protector numai pentru conduita sa și nu împotriva naționalului pentru comportament ilegal ce ar fi putut precede actul ilegal internațional.

Dacă naționalul comite un act ilegal în Statul de reședință, iar ca urmare este judecat și condamnat în cadrul unui proces echitabil, atunci nu are loc nici un act ilegal internațional și doctrina „clean hands” este irelevantă din acest punct de vedere. Dacă conduita ilegală a naționalului sub auspiciile legii interne poate da naștere unui act ilegal din punctul de vedere al dreptului internațional cu privire la tratamentul acordat de Statul respondent acestuia, atunci cererea devine internațională dacă Statul de naționalitate exercită protecția diplomatică. În acest caz doctrina „clean hands” poate fi invocată numai împotriva Statului reclamant cu privire la conduita sa. Acest lucru poate fi ilustrat de cele două cazuri *La Grand* și *Avena*. În ambele cazuri, cetățeni străini au comis infracțiuni grave, li s-au garantat procese echitabile și condamnări corespondente, dar SUA a încălcat normele dreptului internațional cu privire la urmărirea lor penală prin neasigurarea accesului la drepturile consulare. Spre deosebire de cazurile ce implică direct petițiile inter-State în care doctrina „clean hands” a fost frecvent invocată, cazurile de protecție diplomatică în care această doctrină să fie invocată sunt mai puține. Printre acestea de referință sunt *Ben Tillet arbitration*^[19] și *Virginus*^[20].

Dominique Carreau este cel care menționează și analizează aceste două cazuri în lucrarea sa^[21] în vederea susținerii aserțiunii că individul pentru care Statul exercită sau pretinde să exercite protecția sa diplomatică trebuie să se abțină de la a avea o conduită blamabilă. Anumiți autori își exprimă acordul în favoarea invocării doctrinei „clean hands” în contextul protecției diplomatice, dar nu oferă argumente solide în susținerea punctului lor de vedere.^[22] De exemplu, Bin Cheng citează petiția *Clark* din 1862, în care un membru al comisiei americane de studiere a cazului se împotrivesc exercitării protecției diplomatice în numele unui național american atât timp cât el nu a avut o conduită legală.^[23] Alți autori devin sceptici atunci când vine vorba despre această doctrină și despre puterea argumentativă a punctului de vedere ce ar trebui să o susțină.^[24] Punctul de vedere al lui Rousseau are o semnificație importantă. El susține că doctrina „clean hands” nu poate să fie considerată drept o instituție cutumiară.^[25]

În paragraful 330 al celui de-al doilea raport despre Răspunderea Statului^[26], James Crawford arată că „apărarea gen clean hands” a fost ridicată de cele mai multe ori și nu întotdeauna în contextul protecției diplomatice. Chiar și în acest context, punctul de vedere care ar da autoritate acestei doctrine este încă dezbătut și neunitar. Conform studiului lui Salmon, în cazurile în care petiția a fost considerată ca inadmisibilă, caracteristica principală a fost încălcarea de către victimă a dreptului internațional ca singura și principala cauză a prejudiciului

cauzat, iar cu privire la relația cauză-efect dintre prejudiciu și conduita victimei, aceasta este pură, fără existența unor posibilele acte ilegale din partea Statului respondent. Când Statul respondent a încălcat dreptul internațional prin luarea de măsuri represive împotriva victimei, arbitrii ori judecătorii nu au declarat niciodată petiția ca fiind inadmisibilă.

Referitor la regimul teoriei „clean hands” remarcile conclusive ale celui de-al șaselea Raport referitor la protecția diplomatică^[27] sunt edificatoare. Dacă doctrina este aplicabilă tuturor petițiilor ce implică protecția diplomatică este o întrebare ce încă nu a găsit un răspuns clar. Deși unii autori se exprimă în favoarea existenței și aplicabilității acestei doctrine în contextul protecției diplomatice, această idee nu primește sufragiul necesar de încredere. Mai mult decât atât, voci puternice precum Rousseau și Salmon se proclamă împotriva unei astfel de doctrine. În aceste circumstanțe, Raportorul Special John Dugrad nu a considerat necesar să includă în proiectul său de articole o normă privitoare la teoria „clean hands”.

În concluzie, în contextul protecției diplomatice, teoria „clean hands” este adusă drept argument pentru a împiedica statul național să acorde protecție (dacă persoana fizică în favoarea căreia se efectuează protecția a fost prejudiciată) ca rezultat al comportamentului său ilegal. Susținătorii teoriei nu aduc argumente convingătoare în favoarea opiniei lor. În majoritatea cazurilor ei doar afirmă că partea solicitantă a protecției trebuie să fie cu „mâinile curate”. Apariția unor opinii sceptice cu privire la aplicarea acestei teorii în cazurile de protecție diplomatică este și rezultatul lipsei izvoarelor autoritare din care să rezulte faptul dat.

Nu există nici o prevedere internațională care ar putea împiedica statul național să acorde protecție diplomatică cetățenilor săi prejudiciați pe teritoriul altor state, chiar dacă nu a fost respectată legea statului teritorial. Din acest motiv, precum și datorită scopului său, teoria „clean hands” trebuie să se aplice domeniului protecției diplomatice. Ea, însă, nu privește și nu afectează admisibilitatea intervenției statului național, ci se referă la circumstanțele atenuante sau care absolvă statul reclamat de răspundere.

[1] Joseph, C., *Nationality and Diplomatic Protection-The Commonwealth of Nations*, 1969, precum și Jennings, R.Y. and Watts, A., *Oppenheim's International Law*, ediția a 9-a, 1992.

[2] Vezi primul raport A/CN.4/96 al raportorului Garcia Amador, F.V., 1956.

[3] Sohn, L.B. and Baxter, R.R., *Responsibility of States for Injuries to the Economic Interests of Aliens*, 1961.

[4] Rousseau, Ch., *Drept Internațional Public*, 1953, precum și Borchard, E.M., *The Diplomatic Protection of Citiyens Abroad or The Law of International Claims*, the Banks Law Publishing Co., New York, 1916.

[5] De Vattel, E., *The Law of Nations or The Principles of National Law Applied to the Conduct and to the Affairs of Nations and Sovereigns*, 1758.

[6] „One cannot complain when he is treated as he treats others”.

[7] Borchard, E., *Protection diplomatique des nationaux a l'étranger* (Session de Cambridge), 1931.

[8] Roth, A.H., *The minimum standard of international law applied to aliens*, Leiden, 1949.

[9] *Mavrommatis Palestine Concessions Case*, 1942, P.C.I.J., Ser. A nr. 2.

[10] Anghel, Ion M., *Drept diplomatic și consular*, Ed. Lumina Lex, 2002.

[11] "He who comes to equity for relief must come with clean hands. Thus a State which is guilty of illegal conduct may be deprived of necessary locus standi in judicio for complaining of corresponding illegalities on the part of other States, especially if these were consequential on were embarked upon in order to counter its own illegality-in short were provoked by it." – Sir Gerald Fitzmaurice.

[12] Allan Pellet citat de către John Dugard în cel de-al șaselea Raport pe protecție diplomatică, Comisia de Drept Internațională, A/CN.4/546,2004.

[13] *Cazul Ben Tillett Case*.

[14] Documentul A/ES-10/273 și Corr.1.

[15] *La Grand case*, 2001, Rapoartele Curții Internaționale de Justiție Un argument similar celui descris mai sus a fost ridicat în cazul *Avena, Case concerning Avena and other Mexican Nationals*, 2004, Rapoartele Curții Internaționale de Justiție.

[16] *Case concerning the Gabcikovo-Nagymaros Project*, 1997, Rapoartele Curții Internaționale de justiție.

[17] *Arrest Warrant Case*, 2002, Rapoartele Curții Internaționale de Justiție.

[18] *Nicaragua Case*, 1986, Rapoartele Curții Internaționale de Justiție.

[19] În data de 21 august 1896, Ben Tillet, un național englez, sindicalist conștient, a ajuns în Belgia în scopul participării la o întâlnire a muncitorilor din porturi. În aceeași zi el a fost arestat, reținut pentru câteva ore și expulzat către Anglia. Statul englez, reclamând în numele cetățeanului său, a arătat că Belgia a încălcat propria sa lege și a cerut o compensare materială a prejudiciului produs în valoare de 75.000 de franci. După un rând de negocieri nereușite, cazul a fost decis de un arbitru. Din textul înțelegerii arbitrale dintre cele două state, precum și din cel al hotărârii arbitrale reiese faptul că problema inadmisibilității protecției diplomatice nici măcar nu a fost luată în calcul ori considerată ca atare. Anglia a exercitat în mod corect și deplin protecția diplomatică în numele lui Ben Tillet, dar a pierdut procesul pe motive de substanță, principala cauză fiind că actul comis de Belgia nu se constituie într-un act ilegal internațional, în opoziție cu interpretarea lui Carreau.

[20] În data de 31 octombrie 1873, vaporul cu același nume a fost capturat de o navă de război spaniolă în marea liberă. Virginius, care avea arborat un drapel american (mai târziu a reieșit că arborarea era ilegală), transporta arme, muniție și potențiali rebeli cu destinația Cuba. Virginius a fost ancorat în portul Santiago de Cuba, unde 53 de persoane dintr-un total de 155 pasageri, inclusiv echipajul navei, au fost în mod sumar condamnate pentru piraterie de o curte marțială și executate. Printre persoanele executate s-au numărat și naționali ai SUA și Anglia. Din documentele întocmite în timpul negocierilor dintre SUA și Spania a reieșit faptul că nu a existat nici un dezacord ori neînțelegere cu privire la recunoașterea dreptului SUA de a exercita protecția diplomatică în această situație. De asemenea, ambele țări au căzut de acord că Spania era responsabilă pentru violarea dreptului internațional, cu toate că Virginius arborase ilegal drapelul SUA și că fusese angajat în transportul de echipament militar și de potențiali rebeli către Cuba. Cazul nu a fost trimis către arbitrară datorită faptului că Spania a plătit compensații către SUA și Anglia pentru familiile naționaliilor executați.

[21] Carreau, D., *Droit international*, 7th ed., 2001.

[22] Ruzie, D., *Droit international public*, 14th ed., 1999; Combaca, J., and Sur, S., *Droit international public* 5th ed, 2001; and Malanczuk, P., *Akehurst's Modern introduction to international law*, 7th rev. Ed, 1997.

[23] "Can he be allowed, so far as the United States are concerned, to profit by his own wrong?.... A party who asks for redress must present himself with clean hands."

[24] Salmon, J., *Annuaire francais de droit international*, 1964 - "des mains propres comme condition de recevabilite des reclamations internationales" și *Dictionnaire de droit international public*, 2001.

[25] Rousseau, Ch., *Droit international public*, vol.5, 1983 - "Il n'est pas possible de considerer la theorie des mains propres comme une institution du droit coutumier general, a la difference des autre causes d'irrecevabilite a l'etude desquelles on arrive maintenant."

[26] A/CN.4/498/Add.2.

[27] A/CN.4/546.